

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Право громадян на туризм є одним з конституційних прав людини і громадянина, що передбачає свободу пересування, охорону здоров'я, безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб при здійсненні туристичних подорожей[3]. Більш того, держава визначає туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури.

Однак невиконання або неналежне виконання своїх професійних зобов'язань суб'єктами туристичної діяльності та відсутність чіткого визначення підстав, форм та розмежування відповідальності туроператора та турагента викликає необхідність більш повного та дієвого правового регулювання цієї галузі економіки.

Правовою основою застосування відповідальності суб'єктів туристичної діяльності є загальні положення Господарського, Цивільно-го та Кримінального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також інших законів України щодо окремих аспектів такої діяльності (оподаткування, сертифікація, ціноутворення, забезпечення якості тощо).

У науковій літературі дослідженню проблем відповідальності надавачів туристичних послуг присвячені праці А. Бобкової, М. Гудими, М. Єрмоліної, В. Манзюк, Л. Руденко, Н. Федорченко, Д. Корнілової та ін., проте комплексного дослідження відповідальності суб'єктів туристичної діяльності не проводилось.

Наведене свідчить про безумовну актуальність обраної теми дослідження, метою якого є визначення особливостей відповідальності суб'єктів туристичної діяльності за неналежну організацію та здійснення туристичної діяльності відповідно до чинного законодавства та обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення цієї відповідальності.

Згідно із Законом України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року, відповідальність суб'єктів туристичної діяльності настає за вчинення наступних порушень: провадження туроператорської діяльності без отримання відповідної ліцензії або недодержання ліцензійних умов; залучення до надання туристичних послуг осіб, які не відповідають встановленим законодавством відповідним кваліфікаційним вимогам; надання туристичних послуг, що підлягають обов'язковій сертифікації, без проведення такої сертифікації в установленому порядку; ненадання, несвоєчасне надання або надання туристові інформації, що не відповідає

дійсності; порушення вимог стандартів, норм і правил у галузі туризму; незаконне використання категорії об'єкта туристичної інфраструктури; порушення умов договору між туристом і суб'єктом туристичної діяльності з надання туристичних послуг; невиконання розпоряджень уповноважених органів та осіб про усунення порушень ліцензійних умов; порушення правил щодо охорони чи використання об'єктів туристичної інфраструктури, знищення або пошкодження об'єктів відвідування; створення перешкод уповноваженій на те законом посадовій чи службовій особі у здійсненні контролю за туристичною діяльністю, у проведенні перевірки якості надаваних (наданих) туристичних послуг або додержанні ліцензійних умов, стандартів, норм і правил щодо здійснення туристичної діяльності; незаконне втручання у здійснення туристичної діяльності; розголошення відомостей, що становлять конфіденційну або іншу охоронювану законом інформацію [6]. Як бачимо, зазначені вище підстави відповідальності мають загальний характер, що викликає необхідність додаткової конкретизації для застосування відповідальності за них.

Аналіз загальних положень щодо відповідальності дозволяє узагальнити види відповідальності суб'єктів туристичної діяльності таким чином; 1) за галузевою приналежністю: господарсько-правова (при організації та здійсненні туристичної діяльності), цивільно-правова (при наданні туристичних послуг), адміністративно-правова, кримінально-правова (при здійсненні туристичної діяльності та наданні туристичних послуг фізичними особами-підприємцями та іншими суб'єктами туристичної діяльності, які не мають ознак юридичної особи); 2) за кількістю суб'єктів та обсягом відповідальності: одноособова туроператора чи турагента, спільна чи солідарна і туроператора, і турагента; 3) за правовими підставами: передбачена законом та визначена сторонами у агентському чи іншому договорі [7, с. 668–674].

Варто детальніше розглянути підстави та форми зазначених вище видів відповідальності. Так, цивільно-правова відповідальність суб'єктів туристичної діяльності настає за невиконання або неналежне виконання договору на туристичне обслуговування за умови, що однією із сторін таких зобов'язань є турист. Однак ця теза потребує уточнення, адже питання визначення належного відповідача у спорах щодо надання туристичної послуги є досить проблемним. Відповідно до статті 32 Закону України «Про туризм» [6] за неналежне виконання своїх зобов'язань туроператор, турагент, інші суб'єкти туристичної діяльності несуть майнову та іншу відповідальність, визначену в договорі відповідно до чинного законодавства. Як бачимо, у чинному законодавстві відсутній чіткий розподіл відповідальності туроператора та турагента за невиконання або неналежне виконання послуг за договором з туристом.

У доктрині питання розподілу зобов'язань та відповідальності між туроператором та турагентом перед замовником туристичних послуг також не отримало однозначного визначення. Так, одні автори вважають, що оскільки формуванням туристичного продукту займається туроператор, а не турагент, саме туроператор є виконавцем за договором, а отже, і відповідальною перед туристом особою за якість послуг, що входять до туристичного продукту.

Інші автори стверджують, що за участю турагента в договірних відносинах зі споживачами турагент повинен визнаватися стороною договору туристичного обслуговування з покладанням на нього відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань перед споживачами.

Враховуючи викладене вище, вважаємо доречною необхідність встановлення солідарної відповідальності туроператора та турагента перед споживачем туристичних послуг за невиконання або неналежне виконання ними договірних зобов'язань, що дасть можливість споживачу туристичного продукту пред'явити вимоги на власним розсуд: до туроператора або турагента, чи до них обох.

Цивільним кодексом України встановлено правові наслідки порушення зобов'язання, серед яких є наступні: припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; зміна умов зобов'язання; сплата неустойки; відшкодування збитків та моральної шкоди [8].

Адміністративна відповідальність являє собою регламентовані нормами адміністративного права відносини між порушником адміністративно-правової норми та уповноваженим державним органом з приводу скоєного адміністративного правопорушення.

Фактичною підставою адміністративної відповідальності суб'єктів туристичної діяльності є вчинення адміністративного проступку, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП). Так, адміністративно-правова відповідальність фізичних осіб-підприємців та посадових осіб суб'єктів туристичної діяльності може наступити у разі виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандарту, норм і правил (ст.168-1 КупАП); фіктивного банкрутства (ст.166-17 КупАП); порушення законодавства про захист прав споживачів(ст.156-1 КупАП); недобросовісної конкуренції (ст.164-3 КупАП), порушення правил торгівлі і надання послуг працівниками, торгівлі, громадського харчування та сфери послуг, громадянами, які займаються підприємницькою діяльністю (ст. 155 КупАП) і т.д. При цьому варто враховувати, що, як зазначає законодавець у ч. 2 ст. 9 КупАП, «адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим кодексом, настає,

якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності» [2].

Кримінально-правова відповідальність може настати для фізичних осіб-підприємців та посадових осіб суб'єктів туристичної діяльності за такі злочини, як: шахрайство (ст. 190 ККУ), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 ККУ), ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 212 ККУ), незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 ККУ), незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (ст. 231 ККУ), розголошення комерційної таємниці (ст. 232 ККУ) тощо[4].

Отже, як бачимо, підставою відповідальності є правопорушення, види яких відрізняються залежно від багатьох чинників. Загальновизнаними ознаками правопорушення є: наявність діяння, що виражається у діяльності чи бездіяльності особи; протиправність, тобто порушення прямо встановленої в законі заборони, чи невиконання обов'язку, що встановлений у законі чи договорі; наявність вини, тобто розуміння чи усвідомлення протиправності власної поведінки і наслідків, що настають; деліктоздатність особи; наявність шкоди чи можливості її заподіяння і причинного зв'язку між протиправним діянням та заподіяною шкодою [5, с. 420].

Отже, підсумовуючи викладене вище, можна констатувати, що правове регулювання відповідальності суб'єктів туристичної діяльності здійснюється Законом України «Про туризм», а також загальними положеннями Цивільного, Господарського та Кримінального кодексів, Кодексу України про адміністративні правопорушення. Проте загальний характер підстав та форм відповідальності суб'єктів туристичної діяльності, а також відсутність розмежування відповідальності туроператора та турагента перешкоджає чіткому визначенню суб'єкта відповідальності за ненадання або неналежне надання туристичних послуг у процесі реалізації туристичного продукту. Враховуючи це, вважаємо за необхідне узагальнити види відповідальності та закріпити на законодавчому рівні солідарну відповідальність зазначених вище професійних суб'єктів, що сприятиме підвищенню прав і законних інтересів споживачів туристичного продукту.

Список літератури: 1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. зі змінами та доповненнями станом на 18.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. 3. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 4. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. зі змінами та доповненнями станом на 18.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> 5. Общая теория государства и права. Академический курс : в 2-х т. Т. 2. Теория права / под ред. проф. Марченко Н.М. – М., 1998. – 640 с. 6. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> 7. Руденко Л.Д. Щодо відповідальності суб'єктів туристичної діяльності / Л.Д. Руденко, В.В. Манзюк // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 668–674 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11rldctd.pdf> 8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. зі змінами та доповненнями станом на 13.03.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>

*Вергун В.Г.
г. Харьков, Украина*

РЕАЛИЗАЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРАВ ГРАЖДАН УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ СТАНОВЛЕНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Политические права гражданина в Украине составляют один из важнейших элементов правового статуса личности. Базовые политические права закреплены в Конституции Украины. Реализация этих прав регулируется целым рядом законов Украины, таких как Закон Украины «О выборах народных депутатов», «О гражданстве Украины» и т.д., а так же целым рядом подзаконных актов.

Переходя к выяснению трудностей реализации политических прав в становлении гражданского общества отметим, что значение политических прав личности определяется тем, что благодаря им все другие факторы формирования и развития гражданского общества приобретают более действенный характер. Из истории известно, что именно кардинальные изменения в политической сфере привели к раскрепощению индивидов, превращению их из подданных феодально-абсолютистского государства в свободных и ответственных граждан. Взаимосвязь между демократическими преобразованиями и формированием гражданского общества является настолько существенной, что последнее Р. Дарендорф считает неким «общим знаменателем подлинной демократии и эффективной рыночной экономики».